

שירי יעקב בסר

העיקר בשיריו של יעקב בסר הם המשפטים המתמשכים, המביעים חוויות מאו־פקות וכבושות, הנחנקות באיבן כביכול. ההבעה קצרה וברוב השירים שורות מעטות, נער יספרן. הליריקה ציורית ביותר וגונה סוריאליסטי, וכל רישומה מאבק שבין תודעה פנימית לבין פריצה החוצה. בתוך התודעה מצויות דמויות קרובות של בני־משפחה, אם ובן ובת, ולפעמים קרובות דברי השיר מוסבים אליהן. קרבה זו הרבה זרות יש בה והרבה ניפור: "מי קורא בשמי? / בני מתוך ידי מביט לכיוון אחר / בתי לא יודעת אם / על ברכ שמאלי או ימיני תשב / היא חגה סביבי חוגי פרפר".

בשירים רבים יש הלך־רוח ויש מצבי־רוח, "כי הזמן / שלא כאילו, משיר את המקרים, / המגעים באים והולכים כמו מים ממים. / והאנשים / נוגעים זה בזה / בגעועים מקריים. ומפרים, שלא כמים / מושיטים ידיים קרות". המקרים משתלשלים זה מזה "כמו מים ממים", כל מגעי האנשים אינם מכוונים, ואין פלא אפוא שהם "מושיטים ידיים קרות" זה לזה.

דומה, המשורר אף הוא מושיט לקורא "ידיים קרות". הרבה דימויים מכוונים לכך: הכוכבים המכוונים יריקות דם או אש; מעי־לים של דשא; עלה אלון מרחף ברוח; כוויות־קור ביד, ויונים לבנות המתפחמות לעורבים. הקרירות אינה מקרית; הריהי אחד הרכיבים בשירתו של יעקב בסר. אך יש ושחר יעלה על עיר־ההולדת מבעד לחלונות קרועים; אם רצה אל הנהר הקר פוא; האב, שהוא כעוף ירוי, נושא אותו "כמו היה עוף הנדודים, והוא, הקן הנע־ובד שלו". יש תחושת קשר בין השלג, הכפור, הלחם, ושומן־הדובים וברק נחו־שת־האי־קונין... ו"המולדת" נגררת אחריו: "עתים היא מקדימה ועוברת אותי, עתים אני רץ לפני ומאבד אותה".

ירושלים ומלכות

עלי להודות: כאשר אני מחזיקה, שוב ושוב, בספרי־שירה שעניינם ירושלים דומה עלי כאילו לפני נסיון נוסף להעפיל אל פסגה שראשה בשמיים. אילו, לפחות, הסתפקנו בכברת הדרך, במעלה־ההר, במעט שאפשר להעפיל אליו. אולם—כל משורר וירושלים שלו. וירושלים נשאת של כולם ושל עצמה.

דליה בן־דוד מקדישה את ספרה לנופלים במערכות ישראל. למעשה, רואה היא את ירושלים ספוגת דם "בחוריך היפים", ואילו כך, רק כך, ראתה את ירושלים שלה ומיצתה תחושה זו, אפשר היתה אומרת דבר אחר, נוסף, מיוחד לירושלים שלה. אלא שהשירים הקצרים והמפויטים מזכירים סגנון מליצי של ימים אחרים, של געועים המושפעים ממשוררי ימי־הביניים ואחרים: "ארזי לבנון / מעולפי תרשישים וזהב / יפזו עיניהם השוחקות". וכן "הפרחה הגפן / הנצו הרימונים"—מה שכבר נאמר, וייאמר לדורי־דורות, ואין הכרח לשבצו, על אף יפיו, אלא בהקשר חדש או במשמעות חדשה. יש בשירים אווירה מסוימת של זוהר, של אגדה, לפחות בדרך הביטוי ובהרפבי השור־רות ("עופות פליאים—מלב המים / ושוש־נים של אור"), אפילו אסתטיקה לשונית ותמונתית שהיא נעימה לרגעים אך מאכזבת בסיפומה התכני. אולי אפשר לראות בשירים אלה תמונות עדינות של נחושת וזהב, מרו־קעות ומקושטות, אלא שהם נופלים על פניהם במבחן המשמעות והקישוט הופך תפ־אורה נטולת מישור חיצוני, מובלט של ההתרחשות עצמה.

השיר על לאה גולדברג, כמו השיר־ספק־שיר על גבעת־התחמושת, אינם עולים על רמתו של יומן אישי, זכרונות שאין בהם ייחוד מחוץ לתחושה הסובייקטיבית הכנה של הכותבת.

צ.ג.

* דליה בן־דוד: ירושלים ומלכות (שירים); ללא שם הוצאת־ספרים, תאריך ומקום; 24 עמ'.

* יעקב בסר: שדה סקולה (שירים); ספ־רית פועלים, 1973; 90 עמ'.

ישראל לפני הרבה שנים. כולל הוא בו גם רשמי מסע ברוסיה ובפולין שערך לפני עשר שנים. יבלונקה היה איש פועלי-ציון שמאל ובשעתו עמד להיות מגורש מן הארץ על-ידי שלטונות המנדט בעוון השקפותיו הקומוניסטיות כביכול. דעותיו השמאלניות לא השתנו, והמחבר גאה בכך.

פחות מכך רשאי הוא להתגאות בספרו, המלא יומרות ספרותיות. אילו הסתפק יב-לונקה בכתיבה ממואריסטית על רקע מציי-אזתה של הארץ בשנות ה-30 אולי היה מגיע להישג ספרותי כלשהו. אך מכיון שכל כתיבתו היתה, כנראה, לשם יצירה, לא עלה חפצו בידו. ערפל כבר עוטה את התיאורים העובדתיים, וכדי להסבירם מרבה המחבר בהשתפכות-הנפש.

באחד המקומות המתארים את המסע בארצות מסך-הברזל מעיד המחבר על עצמו ועל חבריו אנשי הקיבוץ, "שהוא בית-הספר לחיים", שיש להם ראייה בלתי-מסולפת. ראייה זו "היא תוצאת חיינו הקולקטיביים הרעיוניים, המוארים תמיד בזרקור חזק של ניתוח ושיפוט. עשרות שנים הושחזו חושינו ומבחינים אנו יותר מאחרים... אנו נוסעים לברית-המועצות ולפולין. יצאנו לדרך, כי לא בנקל מוותר אדם על השקפות פוליטיות ודרכי-חיים אותן סיגל ואימץ לו מימי נעוריו עד היום הזה. אמנם יש וברבות ה-ימים מקלפים אנו מספר קליפות מהבצל החלק והיפה, שתפח מעט, ומזילים דמעה בעת הקילוף". אלתר יבלונקה רק מכריז על קילוף הקליפות, ואולי גם מזיל הוא דמעה, אך לכדי קילוף קליפות אינו מגיע. בתומתו הוא מחזיק בחינת "צדיק באמונתו יחיה".

י.פ.

הדי שזאה בוקעים מן השירים. מוטיב האפר יורד ועולה. "מי תוקע פרצוף אדום בצל כסות העגלה, אומר: יהודי, מה? יש עוד יהודים, מה?" השפה שמדברים בה בחלום ואין בה מלים. יש רק מובנים. האח הקטן עדיין אינו בוכה, אבל בכה יבכה. כשיגדל יבכה יותר... וכשכל אוהבי הלב מפנים לך עורף, אתה מוריד חיוך של ביטול, אך מסתובב, בעיקולו של רחוב, לראות אם העוקבים אחריך איבדו את עק-בותיך. כך החיוך סר מן הפה, וכך חוזרים הדי השמדה וחורבן מחוויותיו של המשורר אל לב הקורא. "אגרופים עצבניים" קרוי המדור הפותח בסתיו '39, שבישר לעולם את המלחמה ואת ההרג, ומסתיים ב"האנס פרידריך הבן" המוקדש ל"צלפי באוואריה" 1972.

בשירי "שדה סקולה" עולים נופים ישר-אליים מן העבר ומן ההווה. עם זאת, אין מנוס מן העבר; העצב גובר, והשמחה היחידה היא התקוה. בחורף מתנק המפור פחדים בחדר, בקיץ נתלה השקט כמו לשון כלב יגע, והירח הנבלע בים שוקט על גרגרי החול בשערו של מת, ובירושלים מהלכת אשה ערביה שפולה בשחור—"אשה בשחור כמו שתי עיניים". ברמת-הגולן בא המגע עם האדמה הסקולה, שהטרקטור מנסה להכשירה לפלחה.

בהן שלי

אלתר יבלונקה, חבר קיבוץ עין-השופט, מעלה בספרו חוויות מימיו הראשונים בארץ

* אלתר יבלונקה; בהן שלי; הוצאת "אור" בסיוע קרן נשיא המדינה וקיבוץ עין-השופט, 1973; 186 עמ'.